

Odsjek za filozofiju

Diplomski dvopredmetni studij filozofije

Esej iz kolegija

Filozofija politike (ak. god. 2018/2019)

Kozmopolitizam, pravo na imigraciju i demokracija

Autor: Ivan Zubović

Mentor: doc. dr. sc. Nebojša Zelić, doc. dr. sc. Neven Petrović

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Otvorene granice i pravo na imigraciju.....	2
3. Pravo na imigraciju kao ljudsko pravo – univerzalni interesi čovječanstva	4
4. Argumenti za limitiranje imigracije	8
5. Kozmopolitizam i demokracija	12
5.1. Posljedice po pravo na imigraciju.....	13
5.1.1. Prijetnje demokraciji	14
5.2. Razmjena među nepravdama	16
6. Zaključak	17
Popis literature.....	18

1. Uvod

Jedna od politički najkontroverznijih aktualnih tema je imigracija. Unutar država članica Europske Unije, se prema brojkama Eurostata¹ u siječnju 2018 nalazilo 22.4 milijuna državljana zemalja koje nisu članice EU-a. Migrantska kriza je od svog početka 2015. godine punila naslovnice velike većine europskih novina. Politička tektonika cijelog kontinenta se zbog toga znatno promijenila u korist antiimigrantskih političkih opcija.^{2 3} Iako sama Hrvatska nije spadala među zemlje-odrednice migranata i iako nije doživjela značajne promjene u političkom razmišljanju građana, našla se u ulozi tranzitne zemlje, kroz koju je prošlo više stotina tisuća ljudi.⁴ Kao što to i inače biva u strahu i političkim prepirkama se u svemu često zaboravlja na humanitarne probleme ove krize: stotine tisuća ljudi koji bježe od rata, progona ili su u potrazi za boljim životom, zbog čega nerijetko riskiraju i vlastito zdravlje i život.

Unutar ovog konteksta krećem u raspravu o pitanju otvorenih granica i ljudskog prava na imigraciju. Sve ovo promotriti ću iz perspektive moralnog kozmopolitizma. Prema moralnom kozmopolitizmu one fundamentalne norme pravde, koje utemeljuju legitimitet i pravednost političkih zajednica modernih država, vrijede i za cijeli svijet. Početna intuicija kozmopolitista po pitanju imigracije je da države nemaju pravo limitirati imigraciju. Svaka bi osoba trebala imati pravo na jednakost šansi i slobodu kretanja, bez obzira gdje se ona nalazila.⁵ Međutim, koliko je opravdan i uopće realan ovaj stav? Danas je teško uopće zamisliti svijet u kojem se ljudi slobodno kreću preko granica, a implikacije koje bi to nosilo sa sobom čine se zastrašujućim i neprihvatljivim. Cilj ovog eseja je razmotriti ovo stajalište. Kao prvo predstaviti ću neke pretpostavke i argumente koji idu u prilog pravu čovjeka na imigraciju. Ovi argumenti i stajališta biti će preispitani nizom protuargumenata i uspoređeni sa „stanjem na terenu“, tj. empirijskom razmatranjima. Na kraju ću pokušati razviti stajalište srednjeg puta, koje ne zanemaruje obveze koje sa sobom nosi globalna pravda ali izbjegava neke radikalnije implikacije iste. Naročito bitno će pri tome biti razmatranje uloge liberalne demokracije kao

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1275.pdf>

² Henley, 27.6.2018.

³ Fitz et al., 2019, str. 9-66.

⁴ Henjak 2018, str. 1.

⁵ Christiano 2008, str. 1.

osnove za realizaciju prava na imigraciju te ljudskih prava općenito, te efekta moguće legalne dosljednosti država po pitanju poštivanja prava na imigraciju tj. otvaranja granica.

2. Otvorene granice i pravo na imigraciju

Iako nam je teško zamisliti svijet bez granica ne smijemo odustati od toga da to barem pokušamo. Postoje brojne političke prakse koje su čovjeku bile intuitivne no s vremenom su nestale. Carens⁶ tako uspoređuje koncept državljanstva i klasnog sustava u feudalnom društvu. Imati državljanstvo u modernoj demokraciji jednako je klasnoj privilegiji u feudalnom društvu. I jedno i drugo je naslijeđen status koji omogućava onim koji ga imaju da uživaju u privilegijama koje im omogućavaju bolji život, veće slobode i sl. svim ostalima, bez obzira na to koliko su talentirani ili radišni, ove prednosti ostaju uskraćene, dobrim djelom i zbog legalnih restrikcija u kretanju. Kao i feudalno uređenje, moderna društvena uređenja teško se mogu opravdati.

Opravdanost otvorenih granica bazira se na dvjema komponentama: jednakost i sloboda. Razmotriti ćemo tri pretpostavke na kojima ćemo temeljiti opravdanje otvorenih granica.⁷ Kao prvo, ne postoji neki prirodni društveni poredak. Institucije i političke prakse koje upravljaju ljudskim životima su one koje su ljudi sami kreirali i koje se u principu mogu mijenjati. Drugo, pri određivanju moralnog statusa alternativnih oblika političke i društvene organizacije, moramo uzeti u obzir pretpostavku da su svi ljudi jednako moralno vrijedni. Treće, restrikcije slobode ljudskog bića zahtijevaju moralno opravdanje. Pretpostavka da su svi ljudi jednake moralne vrijednosti ne znači da se između različitih grupa ljudi ne može raditi legalna distinkcija niti da država kao ni pojedinac ima jednake moralne dužnosti prema svima. Međutim, ako uzmemo u obzir ranije navedenu pretpostavku da društveni poredak nije prirodno određen, onda u političkoj praksi moramo uvijek uzeti u obzir da odabrani način organizacije mora biti opravdan. Ne možemo nikada reći da je poredak dobar samo za našu grupu, već moramo uzeti u obzir principe i argumente kojima se štiti interese svih ljudi.⁸ Ono što Carens zastupa je jedan otvoren tip političkog odlučivanja koji uključuje faktore, koji ne staju na granicama država, već uključuju i interese cijelog čovječanstva.

Kada se ove pretpostavke primjene na pitanje otvorenih granica možemo doći do zaključka da bi granice doista trebale biti otvorene zbog tri međusobno povezana razloga. Kao prvo, državna

⁶ Carens 2013., 226.

⁷ Carens 2013., 226.

⁸ Carens 2013., 227.

kontrola nad imigracijom ograničava slobodu kretanja. Pravo na kretanje je bitna ljudska sloboda i preduvjet je brojnih drugih ljudskih sloboda i autonomije. Ako ljudi imaju slobodu da žive kako žele dok god to legitimno ne ograničava tuđu slobodu onda moraju imati i slobodu kretanja.⁹

Kao drugo, sloboda kretanja je esencijalna za jednakost prilika. U demokratskim državama bi svi trebali imati jednako pravo na sve društvene pozicije a tko će ih dobiti ovisilo bi o njegovim talentima ili trudu a ne o slučajnim karakteristikama koje su određene rođenjem kao što je rasa, klasa ili spol, dakle o nerelevantnim karakteristikama za obnašanje određene društvene funkcije ili ostvarivanje određenog prava. Kako bi mogli iskoristiti prilike, moramo imati slobodu i preseliti se na mjesto koje nam nudi priliku da na fer način iskoristim ponuđenu poziciju. Paleta ponuđenih prilika uvelike varira od zemlje do zemlje. Ovo očito rezultira s ogromnim nejednakost prilika, a razlog tome se čini neopravdanim, povučemo li ponovno analogiju s feudalnim društvom. Jednakost prilika se danas uglavnom pokušava ostvariti unutar država no ne i među njima, na globalnoj razini. Zbog ograničavanja imigracije, sve prilike nisu dostupne svima.

Treći razlog leži u tome što predanost moralnoj jednakosti zahtjeva i predanost ekonomskoj, društvenoj i političkoj jednakosti, djelom zbog jednakosti slobode i prilika ali i zbog toga što je ovo čovjeku vrijedno samo po sebi. Sloboda kretanja doprinijela bi boljitku svih navedenih razloga.¹⁰

Iz ovih razloga Kieran Oberman¹¹ u eseju *Immigration as a human right* zastupa još stav da je pravo na imigraciju moralno ljudsko pravo, tako da bi trebali težiti ka zadovoljavanju obaveza koje se njime podrazumijevaju i bez legalnog prava na imigraciju. Ideja o ljudskim pravima prema Obermanu¹² ne zahtjeva otvorene granice. U nastavku ću braniti ovaj stav.

Miller¹³ nam daje prvu kritiku. On raščlanjuje tvrdnje politički liberalnih filozofa o pravu na imigraciju. Centralna vrijednost koja se krije iz prava na imigriranje je sloboda. Baš kao što trebamo biti slobodni odabrati svojeg bračnog partera, posao ili religiju, tako trebamo biti slobodni i u odabiru mjesta na kojem ću živjeti, bez obzira u kojoj se državi nalazimo. Kako bi argumentirao protiv ove teze, Miller uvodi razliku između temeljnih sloboda (*basic freedoms*)

⁹ Carens 2013, str. 228.

¹⁰ Carens 2013., str. 228.

¹¹ Oberman 2016.

¹² Oberman 2016, str. 2.

¹³ Miller 2005, str. 194-195.

i golih sloboda (*bare freedoms*). Za razliku od temeljnih sloboda koje bi čovjek trebao imati kao pravo, gole slobode ne mogu biti prava. Moja obična želja da si kupim Aston Martin se nikako ne može računati kao moralno bitna sloboda te kao takva ne generira nikakve obveze u drugim ljudima da mi se želja ostvari. Kako bi se dokazalo da je sloboda imigriranja temeljna sloboda, a ne samo obična sloboda proizašla iz puke želje čovjeka da on to napravi, mora se pokazati da sloboda imigracije ima određenu univerzalnu i temeljnu vrijednost.

3. Pravo na imigraciju kao ljudsko pravo – univerzalni interesi čovječanstva

U ovom dijelu navode se argumenti protiv optužbi da pravo na imigraciju doista je ljudsko pravo. Oberman¹⁴ se suprotstavlja Millerovim optužbama da je sloboda imigriranja samo gola sloboda. On tvrdi da pravo na imigriranje štiti temeljne interese ljudi. Opravdanost ovog prava temelji se na univerzalnim interesima koji su dovoljno bitni da dovode do geneze obveza od strane svih ljudi. Kako bi se ova tvrdnja podržala mora se obraniti dvije pretpostavke: (1) Postoje univerzalni interesi na kojima se temelji pravo na imigraciju i (2) univerzalni interesi za slobodu imigracije generiraju obveze. Među obvezama koje se generiraju su obveza na dopuštanje ulaska u zemlju i stvaranje uvjeta u kojima može doći do efektivnog korištenja ovog prava bez društvenih posljedica. Pored ovog dolazi i tvrdnja da je pravo na imigraciju neapsolutno pravo, a kao takvo nije u potpunosti rezistentno na limitiranja.

Kako bi se pravo na imigraciju utemeljilo u univerzalnim interesima povlači se analogija s pravom na unutarnje kretanje. Ljudsko pravo na unutarnje kretanje temelji se na dvjema kategorijama interesa. Jedna je osobna a druga politička.

Pod osobne interese spada pristup punom opsegu prilika koji se nudi na određenom području: prijatelji, civilna udruženja, obitelj, sloboda govora itd. Isti interesi koji štite slobodom kretanja unutar države štiti bi se i izvan države. Upravo su ovi interesi oni koji su nerijetko i blokirani granicama između zemalja. Možemo se samo prisjetiti rastanka njemačkih obitelji za vrijeme hladnog rata. Slične priče povezane su i s izbjegličkom krizom: obitelji su nerijetko razdvojene a prilike za školovanjem ili izgradnjom karijere nedostupne.

¹⁴ Oberman 2016., str. 6-7.

Politički se interesi također štite pravom na kretanje. Sloboda kretanja vitalna je za slobodne političke aktivnosti kao što su prosvjedi i političko udruživanje, politički dijalog, rješavanje konflikta i slobodna razmjenu ideja te prenošenje pouzdanih političkih informacija. Globalni problemi kojih postajemo sve očitiji, zahtijevaju globalnu suradnju, a ona pak vremenski i prostorno neograničeno slobodu kretanja.

Finalna primjedba u analogiji proizlazi iz člana 13. *Deklaracije o pravima čovjeka*, koji kaže da svatko tko legalno boravi u državi ima pravo „ (...) *kretanja i boravka unutar granica svake države*“¹⁵. Stranci kao i državljani neke zemlje uživaju na jednak način ovo pravo. Poanta ovoga je da se zaštiti univerzalne interese tih ljudi i da im sve mogućnosti određene zemlje budu jednako dostupne. Ne može doći do potpune realizacije svih prava bez prava na imigraciju.¹⁶

Miller¹⁷ iznosi kritiku analogije između prava na kretanje unutar države i prava na imigraciju. On ne vidi ništa spornog u pravu na unutarnje kretanje. Ono štiti vitalne interese ljudi, bez kojih pristojan život ne bi bio moguć. Veće pravo na kretanje može se instrumentalno opravdati, budući da nam služi kako bi zadovoljili spomenute interese. Međutim, ono što nije jasno je koliko velik mora biti prostor u kojem imamo pravo kretanja. Čak i u liberalnim državama, postoje ograničenja kretanja: generalno se ne možemo kretati kroz prostor koji okupiraju drugi ljudi, moramo ograničiti svoje kretanje u prometu, ne možemo bez dozvole kročiti privatnim vlasništvom niti određenim javnim prostorima kao što su parkovi. Budući da nam ovime osnovni interesi nisu narušeni, rijetko tko je spreman tvrditi da nam navedena ograničenja narušavaju pravo kretanja. Poanta koju se s ovim želi postići je da se u liberalnim društvima ljudima nudi *dovoljno* prava na kretanje. Ne postoji neki vitalni interes ljudi koji bi omogućio veće pravo na kretanje. Ljudi kojima su iz nekog razloga u domaćoj državi ugroženi vitalni interesi, imaju pravo preseliti se, no ne u bilo koju državu, već u samo onu koja štiti njihove interese. Čovjek zbog nekog arbitrarnog razloga ne može tražiti pravo na preseljenje u drugu državu. Jedino što se legitimno može tražiti je adekvatan opseg opcija, bilo da se radi o religijama, partnerima ili poslovima. Adekvatnost se definira u terminima generičkih ljudskih interesa, a ne partikularnih interesa partikularne osobe. Ako netko želi biti operni pjevač a to u njegovoj kulturi nije moguće ali ima na raspolaganju druge opcije glazbenog izražavanja, onda na raspolaganju ima adekvatan opseg opcija i bilo koje potraživanje dodatnih nije opravdano.

¹⁵ Opća deklaracija o pravima čovjeka, str. 3.

¹⁶ Oberman 2016., 9-12.

¹⁷ Miller 2005., str. 195-196.

Ovaj argument sa sobom nosi neke neprihvatljive posljedice. Oberman¹⁸ ističe kako je očito da postoje države koje su veće ili manje od drugih. Usporedimo li npr. Hrvatsku s SAD-om brzo ćemo prijetiti da SAD čovjeku nudi mnogo više mogućnosti od Hrvatske. Ako Hrvatska sama po sebi nudi adekvatan opseg, a SAD mnogostruko veći opseg od onog koji ima Hrvatska, znači li to da bi SAD trebao podijeliti svoj teritorij na više adekvatnih dijelova izvan kojih pravo na kretanje ne bi vrijedilo? Ako to ne dopustimo povlačimo neprihvatljive posljedice za distributivnu pravednost: neke će države nužno imati više resursa i mogućnosti od drugih a većina stanovnika malih država neće moći iskoristiti mogućnosti koje nude one velike. Pored toga, čini se da adekvatan opseg opcija implicira i mogućnost srezivanja opcija ukoliko ih je previše. To bi moglo značiti da bi država u principu smjela zabraniti određene religije, ideologije, knjige, poslove itd. Čini se doista teškim odrediti što bi i koliko toga točno trebalo biti adekvatno.

Oberman¹⁹ dalje gradi svoju obranu tvrdnjom da ljudi doista imaju esencijalan interes u stvarima koje su izvan adekvatnog opsega. Kako bi to objasnio tvrdi da postoji podjela na dvije vrste načina na koja ljudi stvaraju odnose prema opcijama. Prvo su opcije za koje smo se već odlučili i za koje već prijanjamo. Drugo su opcije za koje bi se potencijalno mogli odlučiti, bilo sada ili u budućnosti. Očito je da čovjek može imati esencijalan interes u odabiru opcija koje nisu dio adekvatnog opsega. Čovjek koji je postao vjernik religije koja nije zastupljena u njegovom adekvatnom opsegu ima esencijalan interes u tome da vjeruje u tu religiju jer je samo ona za njega prava. Greška koju Miller radi je da zamjenjuje univerzalne interese sa potraživanjem generičkih objekta. Ljudska prava mogu biti temeljena na univerzalnim interesima ljudi, no univerzalni interesi ne mogu utemeljiti potraživanja generičkih objekata. Ljudi imaju pravo voljeti koju god partikularnu osobu žele ili vjerovati u koju god partikularnu religiju žele, ne zato što partikularni interesi ljudi utemeljuju ljudska prava, već zbog toga što su interesi ljudi da budu s onima koje vole ili da vjeruju u ono što žele, zajednički fundamentalni interesi svih ljudi. Generički predmeti ne mogu zadovoljiti interese ljudi, već samo specifične stvari jer su one predmet ljudskih afekcija.

Razmotrimo sljedeći prigovor. Priznato je da svaki čovjek ima pravo napustiti svoju ili bilo koju drugu zemlju u kojoj se nalazi. Neki bi argumentirali da ovo pravo nema smisla bez prava na imigraciju, tako da ono mora vrijediti. Miller započinje kritiku ovog argumenta primjedbom da pravo na napuštanje zemlje u kojoj se nalazimo ima instrumentalnu funkciju: prisiljava

¹⁸ Oberman 2016., str. 13-14.

¹⁹ Oberman 2016., str. 15-18.

zemlje da se brinu o svojim stanovnicima jer bi oni, ukoliko se smatraju zlostavljanima, mogli jednostavno napustiti zemlju u kojoj se nalaze. Čak i ako se radi o „pristojnoj“ državi, osoba koja se u njoj nalazi može imati pravo napustiti ju, ukoliko bi to impliciralo prisilu da ta osoba ostane u zajednici koja ima radikalno drugačije vrijednosti od nje. Međutim, to ne znači da bi osobe, bilo iz država u kojima nisu zadovoljene njihove osnovne potrebe, ili iz država u kojima vladaju primjereni uvjeti ali ih se iz određenog razloga želi napustiti, imale pravo ulaska u *bilo koju* državu. Prema Milleru pravo na imigraciju spada u kategoriju prava za čiju je realizaciju potrebna spremnost na kooperaciju s više strana. Primjer ovog prava bilo bi pravo na stupanje u brak. Neosporno je da sve punoljetne osobe imaju pravo naći bračnog partnera i udati se za njega ili nju, no to pravo ne garantira da će osoba doista i uspjeti pronaći nekoga spremnog na brak. Brak se može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak oba partnera. Isto vrijedi i za pravo na napuštanje države: ono garantira da se država smije napustiti, no ne i da se može ući u bilo koju zemlju, već smo onu koja je voljna dopustiti ulazak.²⁰

Oberman²¹ priznaje da ljudi imaju pravo na odbijanje udruživanja, dapače pravo odbijanja je kompatibilno s i proizlazi iz ljudskih prava. Millerova greška leži u uspostavljanju analogije između prava na odbijanje i državne restrikcije. Prava odbijanja i državne restrikcije su suprotstavljene vrste. Kada se pojedinci pozivaju na pravo odbijanja oni rade odluke o tome s kime se žele udruživati. Međutim, kada država ograničava individualne slobode, blokiranjem interakcije između voljnih odraslih osoba, onda ona zabranjuje odabir individua. U prvom slučaju, odbijanjem udruživanja s nekim, osoba koristi svoje ljudsko pravo ljudske slobode. U drugom slučaju, država, sprječavajući voljene odrasle osobe da se udružuju, nameće neopravdane restrikcije i krši ljudska prava.

Dalje, imamo interes i u odabiru nerealiziranih prijanjanja, dakle u mogućnostima. Mogućnosti su opcije za koje ne prijanjamo, dakle one koje nismo odabrali ali koje bi nas mogle zanimati u budućnosti. Neosporivo je da pored stvari koje jesu predmet našeg prijanjanja i stvari koje to još nisu, budu zaštićene ljudskim pravima. Bez dozvole da iskoristavamo mogućnosti ne bismo mogli stvarati niti pristupati novim civilnim udruženjima, uvjerenjima itd. Očito je da imamo interes u tome da stvaramo nova prijateljstva, sudjelujemo u raspravama o stvarima koje nas zanimaju, pristupamo novim religijama i slično. No zašto se dopušta toliko veliki spektar mogućnosti?

²⁰ Miller 2005., str. 196-197.

²¹ Oberman 2016., str. 16-17.

Oberman²² navodi tri razloga. Prvi razlog je ljudska savjest. Kada se priča o ovoj savjesti ne misli se na vrijednosti koje nas navode na moralnost, već na potragu za odgovorima na ultimativna pitanja: pitanja smisla života i smrti, etičkih principa koja nas svode u životu, filozofska razmatranja itd. Trebali bismo poštivati pravo svakoga da traži odgovore na ova pitanja dok god se time ne krši prava drugih. Kada država odstrani određene životne opcije onda sužava i izobličuje našu potragu za ultimativnim odgovorima o životu, a s time možemo ostati pokradeni i istine. Nikada ne možemo biti sigurni da nas je država kroz restrikcije spriječila da dođemo do neke više istine. Pored toga, ako uzmemo u obzir da se mi kao ljudi mijenjamo, onda nikada ne možemo biti sigurni da nas u budućnosti neće zanimati neka opcija o kojoj prije nismo ni razmišljali. Ukratko savjest zahtjeva slobodu.

Drugi razlog za dopuštanje pristupa mogućnostima je ljudska nezavisnost. Naš je esencijalan interes da nitko ne vrši prisilu nad nama pri donošenju odluka. Oberman se pridružuje Razu²³ u tvrdnji da prisila kršila našu autonomiju, čak i ako nas ostavlja s adekvatnim opsegom drugih opcija. Postoji određeni set opcija nad kojima država ne bi trebala imati nadležnost, za koje bi svaka osoba trebala odlučiti sama nezavisno o drugima i koje bi trebao biti zaštićen ljudskim pravima. Pravo na kretanje unutar i van granica esencijalno je za ostvarivanje ovih bazične stvari.²⁴

Zadnji razlog je političke prirode. U našem je temeljnom interesu da možemo istraživati nove političke opcije, sklapati nova udruženja i ići na proteste.

Ovime se dokazalo da sloboda imigracije doista je temeljni ljudski interes i da kao takva zaslužuje status ljudskog prava baš kao što je to slučaj i kod slobode govora ili slobode kretanja.

4. Argumenti za limitiranje imigracije

Zastupnicima prava na imigraciju često se upućuje kritika usmjerena protiv tvrdnje da je pravo na imigraciju utemeljeno u distributivnoj pravdi. Ovaj argument počinje s pretpostavkom da su svi ljudi moralno jednako vrijedni. Dalje se poziva na činjenicu da u svijetu šanse za realizaciju čovjekovih potencijala i preferencija nisu jednako distribuirane – neke, obično bogatije, države nude više mogućnosti svojim građanima, dok druge, obično siromašnije, nude mnogo

²²Oberman 2016., str. 18-19.

²³ Joseph Raz. The Morality of Freedom 337-338.

²⁴ Oberman 2016., str. 18-19.

limitiranije mogućnosti. Iz ovog bi trebali doći do zaključka da je nešto nepošteno u tome da su neki bez vlastite krivice osuđeni na život vrlo ograničenih mogućnosti, dok drugi, čisto zbog slučajnosti rođenja, mogu uživati u bogatstvu mogućnosti neke bogate zemlje. Prema Milleru²⁵ jednakost šansi vrijedi samo unutar političkih zajednica, no ne i na globalnoj razini. Prihvatanje moralne jednakosti svih ljudi ne govori nam ništa o tome trebamo li se prema svima jednako ponašati. Jedino što smo na globalnoj razini dužni je da se potrudimo da svi imaju osigurane temeljne potrebe. Miller tvrdi da se distributivna pravednost ne može primijeniti na globalnoj razini. Djelokrug distributivne pravde je ograničen: „*The idea of distributive justice presupposes a bounded world within which distributions take place: a group of people committed to dividing, exchanging, and sharing social goods, first of all among themselves.*“ (Waltzer 1983: str. 31). Ideja ljudskog prava na imigraciju je mnogo jača. Razlog za ovo leži u činjenici da vrijednost i značenje određenog dobra čija se pravedna distribucija pokušava odrediti poprima vrijednosti i značenje unutar specifičnih političkih zajednica. Pored toga provizije određenih dobara koji se mogu dijeliti ovise o povijesti specifičnih zajednica, njihovom ekonomskom sustavu i sličnim specifičnostima tako da postoji rizik da bi veliki priljev mogao preopteretiti sustav i sniziti kvalitetu života kako za domaće stanovništvo tako i za imigrante. Ove stvari govore protiv globalne jednakosti distribucije, bilo da je riječ o resursima, šansama ili nekoj daljnjoj stvari. Brain drain predstavlja daljnji problem koji bi već siromašne zemlje mogao dodatno osiromašiti.

Pored ovoga priljev velikog broja imigranata mogao bi ugroziti kulturu određenog društva. Državama je potrebna javna kultura koja djelomično konstituira politički identitet članova društva i koji štiti demokraciju i zajedničke društvene ciljeve. Miller²⁶ argumentira da će imigracijom doći do promjene javne kulture. Javna kultura mijenja se sama po sebi kroz vrijeme i neovisno o imigraciji, no ono na što Miller upozorava je da pre naglom promjenom proces akulturacije može biti preskočen. Ovo može imati vrlo loše posljedice za društvo. Pored toga ističe da svaka zajednica ima interes u usmjeravanju svoje javne kulture. Ljudi žele kontrolirati kakva će njihova zajednica postati i kakve će vrijednosti zastupati, te da zadrže kulturalni kontinuitet i veze s prošlošću.

Netko može priznati da se kroz pravo imigracije štiti temeljne interese ljudi, no to ne bi značilo da imamo dužnost koja bi nas ponukala da aktivno štitimo temeljne interese ljudi. Argumentom iz distributivne pravednosti pokušava se dokazati da države imaju pravu zabraniti ulaz

²⁵ Miller 2005., str. 197-198.

²⁶ Miller 2005., str. 199-201.

imigrantima. Ono što se ovim argumentom u principu tvrdi je da kako bi izbjegli produblјivanje nejednakosti između siromašnih i bogatih država moramo zabraniti ulaz imigranata. Postoje²⁷ Najveći problem ovog argumenta je da se oslanja na nejasne empirijske podatke koji bi trebali ići u prilog tome da imigranti snižavaju cijenu rada za najsiromašnije građane. Niz istraživanja pokazalo je da imigracija nema takav efekt na ekonomiju. Problem s ovim konstatacijama je što se temelje na istraživanjima u zemljama koje su imale stabilan prtok imigranata. Što se međutim događa kada dođe do naglog porasta imigracije kao što je slučaj za vrijeme migrantske krize?

Oberman²⁸ razvija dobar argument protiv prigovora iz distributivne pravednosti i kulture. On se ne želi fokusirati na empirijske posljedice imigracije, već pokušava kritizirati normativnu konkluziju da „društveni troškovi“, tj. štete po određene vrijednosti, opravdavaju restrikcije. Država bi trebala biti obvezana da unatoč cijeni koju društvo mora platiti dopusti imigraciju. Restrikcije se mogu opravdati samo pod dva uvjeta:

„In fact, I will argue, social costs can only justify restrictions under two conditions: (1) the costs are particularly severe and (2) there is no acceptable alternative means to address them. Since social costs can only justify immigration restrictions in this restricted range of circumstances, arguments for distributive justice and culture offer no objection to the idea of a non-absolute human right to immigrate.“
(Oberman 2016.: str. 26)

Ideja koja se krije iza ove formulacije je da se vrijednosti mogu međusobno razmjenjivati ili da se njima može „trgovati“. Pretpostavlja se da su sve temeljna ljudska prava jednako vrijedna. Konkretno, bilo bi dopustivo da se zabrani neki nasilni protest u slučaju da postoji opravdana sumnja da bi on ozbiljno ugrozio sigurnost građana. U ovom slučaju sloboda govora bila bi smanjena kako bi se spasilo pravo na sigurnost. Već smo prije pokazali da sloboda imigracije zasluđuje status ljudskog prava te da su interesi koje ova sloboda zastupa univerzalni. Kao takvoj slobodi imigracije možemo dati istu težinu kao i drugima temeljnim ljudskim slobodama kao što su sloboda udruživanja, govora ili kretanja. Ako je ovo dopustivo onda bi ista pravila razmjenjivanja vrijedila i za slobodu imigracije. Koje ovo implikacije sa sobom nosi? Niz razloga za ekskluziju imigranata ovime nestaje, bilo zbog toga što društveni troškovi nisu dovoljno veliki ili zbog toga što postoje alternativne metode smanjenja tih društvenih troškova.

²⁷ Oberman 2016., str. 23-24

²⁸ Oberman 2016., str. 25-31.

Postoje brojni primjeri koji govore u prilog tome da nismo spremni žrtvovati ljudska prava u svrhu distributivne pravednosti. Tako npr. nitko nije spreman ukinuti pravo na sklapanje braka kako bi se u svrhu redistribucije dobara zabranilo bogatima da se međusobno vjenčaju, niti smo spremni ukinuti pravo kretanja unutar država kako bismo spasili neke siromašne regije.

Isto vrijedi i za argument iz kulture. Promatrajući kulturalne promjene koje su se dogodile u zadnjih 100 godina dogodile zahvaljujući slobodi govora, možemo promatrati brojne instance u kojima su različite interesne skupine pokušale koristiti moć države kako bi zaustavile kulturalne promjene restrikcijama na pravo glasa. Unatoč tome promjene su se dogodile, a sama u demokratskim zajednicama rijetko tko dijeli stav da bi pravo glasa trebalo biti ograničeno u svrhu zaštite kulture. Slično, nitko nije spreman spasiti lokalne kulture zabranom prava na unutarnje kretanje. Brojni dijalekti, narječja, običaji i priče nestale su zbog unutarnjih migracija. Ako se spas homogenosti lokalnih kultura ne može spasiti dokidanjem prava na unutarnje kretanje, zašto bi se to isto napravilo za održavanje homogenosti na državnoj razini dokidanjem slobode imigracije? Pored ovoga dopustivo bi bilo poduzeti mjere koje bi omogućile integraciju imigranta u društvo što bi pospješilo proces akulturacije.²⁹

No što je s argumentom iz oskudice? Miller nas je upozorio da ako uzmemo u obzir koliki broj ljudi bi bio spreman na imigraciju, onda je zamislivo da bi čak i neke bogate države mogle biti preopterećene tako da ne bi mogle osigurati materijalne potrebe svojih građana. U ovakvim situacijama ograničavanje imigracije bilo bi opravdano. Ni Carens ne smatra da je otvaranje granica nešto što će u dogledno vrijeme biti ostvareno.³⁰ On zastupa prilično slabu tvrdnju da otvorene granice trebaju predstavljati samo ideal. No, prava generiraju niz dužnosti, među koje spadaju i pozadinske dužnosti: „*in cases where (...) we cannot meet our direct obligation to protect A's right, we can still act on background duties that make it more likely that that right will be fulfilled in time*“. (Miller 2005: str. 194) Ukoliko smo izvršili razmjenu između prava, to ne znači da smanjeno pravo nestaje, mi imamo dužnost raditi na tome da ga vratimo. Tako u slučaju prava na imigraciju, imamo dužnost raditi na tome da omogućimo drugima da imigriraju time što npr. ulažemo u ekonomiju njihove zemlje, dajemo im humanitarnu pomoć i sl. Države imaju i dužnost poduzeti preventivne mjere time što spriječavaju razmjene u vrijednostima ukoliko to mogu.

²⁹ Oberman 2016., str. 30-32.

³⁰ Carens 2013., str. 229.

5. Kozmopolitizam i demokracija

Uloga države za kozmopolitista je da uspostavi pravdu među limitiranim brojem ljudi. Država to radi kroz sustav kriminalne i civilne pravde, koncepta vlasništva, poreza i redistributivnih mjera. Zakon određenog političkog društva nije samo sredstvo za realizaciju pravde, on služi i praktičnoj svrsi. Očito je da je za funkcioniranje modernog društva potrebna visoka razina koordinacije među ljudima. Prirodna pravda nam ne daje dovoljno informacija da bi se postigla potrebna razina koordinacije – postoji puno neslaganja oko toga što prirodna pravda zahtjeva, a to neslaganje moramo riješiti kako bi mogli ostvariti dobar suživot. Zbog ovog nam je potreban set pravila koji služi kao koordinacijska točka za članove društva. Budući da je nemoguće dogovoriti se oko seta pravila adekvatne kompleksnosti potreban nam je autoritativni zakonodavca tj. država, koja donosi pravila za koordinaciju, dakle zakon.³¹

Postoje jako velike disonance u zakonodavstvu različitih država, no unatoč tome možemo reći da se sve više država počinje voditi pri tome demokratskim principima. Demokratske države obilježene su nizom privlačnih karakteristika.³² Generalno nastoje koristiti ljudska prava kao temelj za kreiranje zakona. Legislativni procesi koncipirani su u demokraciji tako da svi mogu dati svoje mišljenje o određenom zakonu, tako da većina ljudi ima određeni input oko stvari koje su im najbitnije, a individue se tretiraju kao više-manje jednaki. Ovo dovodi do toga da donošeni zakoni zadovoljavaju sve veći opseg interesa određenog društva i da se zakon ali i sama vlast legitimizira. Različite države razvile su tijekom povijesti kompleksne načine realizacije pravde izgladivanjem neslaganja unutar zajednice, kroz deliberativne procese i druge institucije. Ova koncepcija države pretpostavlja da s jedne strane političke zajednice ne generiraju nove standarde moralnosti koji ne postoje neovisno o državi druge strane političke zajednice nisu niti instrumenti pravde, a s druge strane, kontra određenih kozmopolitističkih gledišta ne pripisuje državi samo instrumentalnu funkciju realizacije pravde svugdje i za svakoga. Svrha države je ostvarenje pravednog poretka unutar grupe određenih ljudi. Ovo je vrlo pragmatičan pristup stvarnom stanju u svijetu: uzima se u obzir da smo najbolje usklađeni za rad u zajednici u kojoj se nalazimo. Razlog tome su procesi habituacije zbog kojih smo

³¹ Christiano 2008. str. 17.

³² Cristiano 2008, str. 18.

generalno najviše prilagođeni na funkcioniranje u domaćem društvu zbog zajedničke kulture, jezika, upoznatosti s političkim procesima i sl.³³

Christiano³⁴, kao kozmopolist zastupa ideju da bi cilj čovječanstva trebao biti s vremenom uspostaviti neki oblik globalne političke zajednice koja bi se brinula za efektivnije ostvarivanje globalne pravde. Postoji li potreba za time i koji oblik bi takva organizacija trebala imati van su dometa ovog članka. Sigurno je samo da globalna politička zajednica nije nužno potrebna kako bi se oslovlilo najteže oblike siromaštva i nejednakosti u svijetu. Početak rješavanja spomenutih problema ostvaruje se kroz osnivanje globalnih institucija koje se bave ovim problemima. Demokracije su bile uspješne i u ovome. Brojni su primjeri formiranja relativno uspješnih međunarodnih organizacija i sklapanje dobrih ugovora od strane demokratskih država kojima su one limitirale svoju suverenost, pridonijele jednakosti u svijetu i u kojima su uzele u obzir i interese drugih zemalja. Naročito je poštenost jedan od ključnih faktora u međunarodnim pregovorima.

Ako globalna pravda ovisi o demokraciji, postavlja se pitanje moramo li se truditi da održimo poredak koji najviše služi postizanju globalne pravde.

5.1. Posljedice po pravo na imigraciju

Do sada se čini da među postojećim poredcima demokracija doista je sustav koji je najkompatibilniji s realizacijom ljudskih prava i donošenja relativnog. Christiano³⁵ tvrdi da zbog ovoga demokracija ima i određenu intrinzičnu vrijednost, zbog koje bi se trebala pokušati održati. No za kozmopolitista je najbitnija je instrumentalna vrijednost demokracije, jer je ona dugoročno ključna za ostvarivanje pravednog globalnog poretka. Međutim, ovo sa sobom vuče niz problema po pitanju prava na imigraciju. Vidjeli smo kao prvo sve su države samo nesavršeno demokratske i pravedne, kao drugo demokracija je limitirana na relativno mali dio svjetske populacije i kao treće iz perspektive kozmopolitista demokracije reprezentiraju veliki opseg interes. Ako uzmemo to u obzir postavlja se pitanje bi li naglo otvaranje granica demokratskih država u svrhu širenja blagodatni pravednog uređenja imalo kao rezultat željeni

³³ Ovime ne želim tvrditi da bismo zbog toga trebali izbjegavati imigraciju ili da čovjek ne može dobro funkcionirati u drugim državama. Ljudi su sposobni na velike prilagodbe.

³⁴ Christiano 2008, str. 19-21.

³⁵ Cristiano 2008, str. 24.

rezultat. Realizacija moderne demokracije je u svim slučajevima bio dugotrajan i težak proces, koji je sa sobom donio samo relativne uspjehe.³⁶

Kada bi države bile potpuno dosljedne u poštivanju prava na imigraciju lako je zamisliti da bi zbog pritoka imigranata moglo doći do efekta koji bi bili štetni za liberalnu demokraciju. Prijetnja koju bi postavljale funkcioniranju demokratskim društvima odnose se ili na moguću prijetnju ustavnoj strukturi ili mogućnosti da se izvršava bazične funkcije demokratskih društava. Christiano međutim napominje da ova relativno fragilna obilježja demokracija predstavljaju samo vrijednosti koje bi trebale biti balansirane s vrijednostima koje bi bile vezane uz postizanje veće jednakosti kao rezultat otvorenih granica. Sljedeća problematičnost koja proizlazi iz ova dva obilježja demokracija je da naizgled daje demokratskim državama pravo da ne pomažu uklanjanju siromaštva putem imigracije. Prisjetimo se Obermanovog komentara o razmjeni vrijednosti. Čini se da bi u jednadžbu o trgovanju vrijednostima trebalo uključiti i vrijednost demokracije. Pitanje je bi li to bilo opravdano, budući da jedino stvari koje predstavljaju univerzalne vrijednosti mogu biti zamijenjene jedna za drugu. Međutim, ako sama platforma koja nosi ljudska prava kolabira izgubili bismo više no što bi dobili ustrajanjem na čuvanju prava na imigraciju.

Najveću težinu razlogu protiv otvorenih granica u svrhu očuvanja demokracije Cristiano daje dugoročnim pozitivnim posljedicama ove kontroverzne mjere. On tvrdi da bi očuvanje demokracije dugoročno moglo osigurati uspostavljanje kozmopolitskih moralnih vrijednosti, dok bi otvaranje granica ugrozilo očuvanje ustavne strukture i pravilno funkcioniranje demokracije.

5.1.1. Prijetnje demokraciji

Na koji način bi se demokracija mogla ugroziti? Prvi način predstavlja smanjenje povjerenja ljudi jednih prema drugima. Buduće da je demokracija organizirana kao sustav u kojem na izborima dobije većina, implicira se da će kod svega biti pobjednika i gubitnika. Ako dođe do velikog nepovjerenja između gubitnika i pobjednika, nitko neće biti spreman podnijeti žrtve potrebne za ispravno funkcioniranje demokratskog društva. Pored toga demokracije zbog nepovjerenja neće moći ostvariti dugoročne ciljeve. Priljevom velike količine ljudi iz drugih društava s različitim kulturama može povećati razinu nepovjerenja među ljudima. Ovo nije nužno rezultat ksenofobije već i nesporazuma i neizvjesnosti oko toga hoće li nova skupina

³⁶ Christiano 2008, str. 22-23.

ljudi htjeti participirati na adekvatan način u društvu.³⁷ Dapače, čini se da većina bi htjela poštivati demokratske vrijednosti.³⁸ Ovome bi dodao i nestanak povjerenja u političke stranke zbog njihovih nepopularnih odluka po pitanju imigracije.

Drugi način na koji bi otvaranje granica moglo imati na demokraciju je nespремnost domaćeg stanovništva na podnošenje žrtve potrebnih za suživot s ljudima koji se bitno razlikuju od njih.³⁹

Treći po demokraciju štetni mehanizam je manjak razumijevanja. Nerazumijevanje može proizaći iz bazičnih razlika u koncepcijama društva i pravde te lingvističkih razlika.⁴⁰

Sve ovo narušava formalne aspekte demokracije ali i volju ljudi da sudjeluju u rezultatima demokratskih procesa. Pred formalnih štetno je i za neformalne dijelove demokracije, među koje se ubrajaju političke stranke, interesne grupe te drugi, za očuvanje demokracije relevantni, elementi. U praksi je ovo dovelo do porasta populizma. Svjedoci smo okretanja postojećih stranaka u desno ili pojave novih, desnih populističkih stranaka. Rezultat toga je smanjenje onih vrijednosti koje su se htjele zaštititi.^{41 42 43}

Četvrta stvar koja je pogubna za demokraciju je ksenofobija. Christiano⁴⁴ smatra da ksenofobija ne bi trebala biti legitiman razlog za ekskluziju određenih skupina ljudi od blagodati određene države. Unatoč tome ukoliko se ukaže potreba za time, pod uvjetom da ksenofobija uzme toliki mah u određenom društvu da zaprijeti funkcioniranju demokracije, i ona može poslužiti kao razlog za limitiranje imigracije. Christiano se ograđuje od mogućnosti da bi ovo moglo poslužiti kao moralno opravdan razlog za usmjeravanje migracijske politike. Međutim, pitam se, je li doista moguće razlikovati, mehanizme povjerenja, nespремnosti na suradnju i nesporazuma kao fenomene koji su odvojivi od ksenofobije. Ukoliko granice nisu lako odredive neminovna bi posljedica bilo koje koncesije u korist limitiranja prava na imigraciju zbog smanjenja dozvoljenih negativnih mehanizama, bila nemoralnost motivacije.

³⁷ Christiano 2008, str. 24- 25.

³⁸ Dernbach 22.7.2019.

³⁹ Christiano 2008, str. 25.

⁴⁰ Christiano 2008., str. 26.

⁴¹ Fitzi 2019., str. 9-66.

⁴² Lucassen 2011.

⁴³ Gehrsitz 2018.

⁴⁴ Christiano 2008., str. 26.

5.2. Razmjena među nepravdama

Problem je odrediti kako vršiti razmjenu između kratkoročnih koristi od otvorenih granica i dugoročnih troškova. Ukoliko se pokaže da su otvorene granice loše za demokraciju koji bi principi trebali determinirati etički obranjivu odluku o zabrani migracije? Stvari se dodatno kompliciraju činjenicom da se radi o problemu međugeneracijske pravde. Do koje mjere je sadašnja nepravda opravdana uklanjanjem veće nepravde u budućnosti? Ovo predstavlja problem dozvoljive ili čak i potrebne nepravde.⁴⁵

Kako se ovo odražava na situaciju koja se odnosi na odluke o imigrantima? Ako iz određenog razloga državljani određene demokracije ne žele postupati u skladu s principima pravde prema pojedincima koji nisu dio njihove zajednice, znači li to da bi jedina legitimna strategija vlade određene države bila da poslušava glas naroda i donosi odluke koje će biti diskriminatorne? Christiano ne govori da odluke trebaju biti u skladu s glasom naroda već da svatko može participirati u demokratskom diskursu. Ukoliko to ne napravi vladajuća „pravedna“ stranka, lako može biti zamijenjena „nepravednom“ na izborima. Demokracija posjeduje i niz drugih sigurnosnih institucija, no ne možemo nikada znati koliko su one stabilne.

Situacija se dodatno komplicira u slučaju izbjeglica. Oni su ljudi kojima fale čak i bazična prava. Čak niti Miller, koji argumentira protiv prava na imigraciju i otvorenih granica smatra da prema njima imamo dodatne obveze. Međunarodna zajednica trebala bi pojačati suradnju kako bi se problemi riješili na više načina. Potrebno je podnijeti preventivne mjere kojima bi se spriječili sukobi, pomoglo siromašnim ili nestabilnim državama na ekonomski način i kroz promociju ljudskih prava. Pored toga potrebno je postignuti i dogovor oko obveze različitih država oko primanja i zbrinjavanja izbjeglica i prije nego dođe do velikih pritoka ljudi. Kako bi se ovako nešto ostvarilo u praksi potrebno je uložiti puno napora. Ovaj problem postajati će sve istaknutijim kako klimatske promjene budu generirale skupine ljudi koji više niti neće imati zemlju u koju će se moći vratiti.

⁴⁵ Christiano 2008, str. 27-28.

6. Zaključak

U ovom eseju nastojao sam obraniti pravo na imigraciju. Pri tome sam uzao u obzir i neke negativne posljedice imigracije koje bi mogle imati kao posljedicu opravdano restringiranje prava na imigraciju. Kako bi spriječio negativnije posljedice, pristao sam na to da u određenim situacijama, kada bi zbog velike količine imigranata u kratkom vremenskom razdoblju, određeno društvo bilo destabilizirano do te mjere kada to ljudska prava i opstanak liberalne demokracije bili ugroženi, pravo imigracije mora biti ograničeno. Umjesto toga neke pozadinske dužnosti dobile bi na važnosti, tako da bi se imigrantima trebalo pomoći na alternativne načine: humanitarnom pomoći, smanjivanjem nejednakosti u siromašnim zemljama financijskom pomoći ili obrazovanjem stručnjaka i itd.

Popis literature

Migration and migrant population statistics (March 2019).
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1275.pdf> (Stranica posljednji put posjećena 1.8.2019.)

Carens, J. H. 2013. *The Ethics of Immigration*. New York: Oxford University Press.

Christiano, T.

Opće deklaracija o pravima čovjeka.
https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf (Stranica posljednji put posjećena 1.8.2019.)

Fitzi, G., Mackert, J. i Turner B. S. 2019. *Populism and the Crisis of Democracy. Volume 3: Migration, Gender and Religion*. New York: Routledge.

Henjak, A. 2018. *Migrantska kriza 2015. i determinante stavova birača*. U: Petak, Z. (ur.). *Političke analize*, Vol. 9 br. 36, 2018. Str. 3-9. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Miller, D. 2005. *Immigration: The Case for Limits*. U: Cohen, A., Wellman C. H. (ur.): *Contemporary debates in applied ethics*. Malden: Blackwell Pub. Str. 193-206.

Miller, D. 2016. *Strangers in Our Midst*. Cambridge: Harvard University Press

Oberman, K. 2016. *Immigration as a Human Right*. U: Fine, S. i Ypi, L. *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership*. Oxford: Oxford University Press. Str. 32-56.

Buck, T. 31.5.2018. *Refugee unemployment in Germany drops sharply.*
<https://www.ft.com/content/bea8507e-64cb-11e8-90c2-9563a0613e56> (Stranica posljednji put posjećena 1.8.2019.)

Henley, J. 27.6.2018. *EU migration crisis: what are the key issues?*
<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/eu-migration-crisis-what-are-the-issues>

Lucassen, G. i Lubbers, M. (2011). *Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats*. U: *Comparative Political Studies*, XX(X), Str. 1–28

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.824.5752&rep=rep1&type=pdf>

(Stranica posljednji put posjećena 1.8.2019.)

Gehrsitz, M. i Ungerer, M. 2018. *Jobs, Crime, and Votes – A Short-run Evaluation of the Refugee Crisis in Germany.* [http://ftp.zew.de/pub/zew-](http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp16086.pdf?fbclid=IwAR2gTusyspppsNVSFEiMadgR8BdH5oayqfsa3jn-UkwfdbyYm3hgYQ24qe8)

[docs/dp/dp16086.pdf?fbclid=IwAR2gTusyspppsNVSFEiMadgR8BdH5oayqfsa3jn-](http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp16086.pdf?fbclid=IwAR2gTusyspppsNVSFEiMadgR8BdH5oayqfsa3jn-UkwfdbyYm3hgYQ24qe8)

[UkwfdbyYm3hgYQ24qe8](http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp16086.pdf?fbclid=IwAR2gTusyspppsNVSFEiMadgR8BdH5oayqfsa3jn-UkwfdbyYm3hgYQ24qe8) (Stranica posljednji put posjećena 1.8.2019.)